

ղութիւն չտայ այն մեծարոյ հիւանդին, զորն որ իրենք իրաւամբք իրենց երկրին փառքն ու պարծանքը կը սեպէին :

Եւս միջոցիս ծեր ծառայ մը երեւցաւ սանդուխին վրայ, և սրտաշարժ ձայնով մը՝ «Պարոն Ռուպէնսն, ըսաւ, այս վայրկենիս քիչ մը աղէկ է», Եւ երբոր երթալու վրայ էր, երիտասարդն որ հազիւ հազ և մեծ նեղութեամբ ու դժուարութեամբ կրցեր էր ամբօխին մէջէն անցնիլ, յանկարծակի իրեն դիմացն ելաւ : — «Ո՛վ Տէր, աղաղակեց ծերունին՝ կէս մը ուրախութեան փոխուելով գէմքը. դո՛ւն ես, պարոն Ֆան Տիք. ո՛հ, ինչ երջանկութիւն պիտի ըլլայ խեղճ տիրոջս զքեզ տեսնելը. որչափ երկայն ատենէ՛ ի վեր հեռացեր էիր մեզմէ : . . . Բայց աւանդ, աւելցուց ծառան՝ դարձեալ տխրութեան փոխուելով, արդեօք պիտի կարենայ զքեզ ճանչնալ. անանկ ծանր հիւանդ է այն սիրելի անձն որ», . . . : Եւ աւսանկ խօսելով՝ Ռուպէնսի հոգեւարքի անկողին քով տարաւ զերիտասարդն, որ իրաւցընէ աստուածասէր հիւանդին աշակերտ հռչակաւոր Ֆան Տիք նկարիչն էր :

Երբոր մահուան խուցին դուռը բացուեցաւ, Ֆան Տիք Զերմեռանդական ամբիփմամբ մը ներս մտաւ ու չոքեցաւ : Եւս թեթեւ շարժման ձայնն որ առաւ հիւանդը, կամացուկ մը զլուխը վեր վերուց, և իր հին աչկերտը տեսնելով՝ ձեռքը անոր երկնցուց, զորն որ անհիւայ արտասուօք թրջելով համբուրեց : «Շնորհակալ եմ Եստուծոյ, ըսաւ տկար ձայնով մը Ռուպէնս, որ այս փառաւոր ժամուն զքեզ քովս բերաւ. որդւոյ մը պէս սիրեր եմ զքեզ, և երբ որ հայր մը կը մեռնի՝ իր որդիքները պէտք է որ քովն ըլլան», Եւս խօսքին վրայ բոլոր ազգատոհմին սրտէն հառաչանքներ ու հեծութիւնք լսուեցան :

Վիչ ետքը՝ պատկառելի քահանայ մը վերէն պատուհան մը բացաւ, ու այսպէս ըսաւ բազմութեան, որ ծունկ չոքած անբարբառ կեցեր էր. «Եւս

թեցէք, եղբարք, արդարոյն հոգին Եստուծոյ առջև է», : Տրտմութեան աղաղակներ հնչեցին վարէն. կարծես թէ հանգուցեալը բոլոր Եւքերասայի բնակչացը հայրն էր :

Եւսպէս մեռաւ Պետրոս Պօղոս Ռուպէնս ամենէն սիրուած ու օրհնուած, վաթսունութեք տարի ապրելէն ետքը : Իր վարուց վրայ տեղեկութիւն առնել ուզողները կրնան նայիլ օրագրիս Զ հատորը, էջ 197 :

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մագդաղինէ

Ա

Ինչպէս այն ամէն գեղերը՝ որոնց մէջէն արքունական ճամբայ կ'անցնի, աւսանկ ալ՝ Նէօվի-լէ-Պուա՝ անախորժ գեղ մըն է, ձմեռը աղտեղի, ամառը փոշելից, և բանաստեղծական ու խորհրդաւոր կերպարանքէ մը զուրկ : Եւ աստիճանի ալ յարգ ունի, որ ինչուան այս պարզ պատմութեան առաջին օրը՝ տեղացիք ամենեւին չէին յիշեր որ հասարակաց կառք մը իրենց գեղին մէջ կանկ առած ըլլայ երբէք : Զիտարներուն ու կառաց առաջնորդներուն աւսանկ արհամարհանք մը ցուցնելը՝ Նէօվի-լէ-Պուայի վրայ՝ կ'իմացընէ թէ գիւնոյ կողմանէ շատ խեղճ է :

Եւնան ժամանակ, կիրակի օր մը, պատարագի ու երեկոյեան ժամերգութեան ատեններուն մէջ տեղը, տեղացիք խմբովին ժողվուած գեղին մուտքը՝ արեւուն հրատապ ուղղահայեաց ճառագայթներուն տակ կը սպասէին լուրջ գէմքով Բարիզէն Վիմօ գացող Դեօլընթայ կառաց անցնելուն. աս էր իրենց միակ զուարճութիւնը տօնի օրեր, որ թէ և կարճ, այլ շատ ախորժելի էր ինչպէս այն ամէն ուրախութիւն որ

1 Նէօվի-լէ-Պուա՝ Ղազղիոյ մէջ կ'իյնայ :

տեղական չէ : Երբոր հեռուանց անոր
գալուն ձայնը կը լսէին , ճամբուն եր-
կու կողմը հանդիսիւ կը շարուէին . յե-
տոյ երբոր անուահոլով մեքենայն ձիե-
րուն երազ ընթացքովը օդուն մէջի եր-
կու կարգ քիթերուն , պաղ աչքերուն
ու բաց բերաններուն մէջէն թռչելով
ճամբան զարտուղածին պէս կ'աներե-
ւութանար աչքէ փոշոյ ամպի մէջ ծած-
կուած , այս բարի մարդիկները գոհ
սրտով իրենց տուները կը դառնային :

Երգ մեր ըսած կիրակի օրն ալ ա-
նանկ կ'երևար որ ուրիշ կիրակիներուն
պէս պիտի անցնէր . բայց երկինք վըճ-
ռած էր որ այդ օրը 'Նէօվի-լէ-Պուա
տեսող ըլլայ այնպիսի հրաշքի մը , ո-
րուն ալ յոյս չունէր՝ յիսուն տարուան
սնոտի ակնկալութեամբը սաստիկ վշա-
տած ըլլալով : Ղեպընթաց կառքը փո-
խանակ նետի մը պէս թռչելու՝ ինչպէս
որ սովորութիւնն էր , ճամբուն վրայ
կեցաւ ընդ մէջ մարդկանց երկու խում-
բերուն : Եւսպիսի անակնունքի տե-
սարան մը ու այսպիսի բաղդին անկար-
ծելի շնորհքը տեսնալով , 'Նէօվի-լէ-
Պուայի բոլոր բնակիչքը գամուած մը-
նացին տեղւոյն վրայ , առանց գիտնա-
լու և առանց մտածելու թէ ինչէն այս
մեծ պատիւը կ'ըլլուէր իրենց : 'Նոյն
խակ շուններն ալ որ սովոր էին կառքին
ետեւէն հաջելով վազելու , իրենց տե-
րերուն պէս ապշած անշարժ ու լուռ կը
կենային : Եւս միջոցին առաջնորդը
կառքէն վար իջաւ , բացաւ ճեպընթա-
ցին բոլորչի մասին դուռը , և 'Նէօվի-
լէ-Պուայի անունն որ տուաւ , դեռա-
հասակ օրիորդ մը վար իջաւ , որ թէին
տակը ծրար մը միայն ունէր : Սև հա-
գուած էր , և տասնհինգ տարեկանէ
աւելի չէր երևար . ճակտին դեղնու-
թիւնը , արտասուօք մաշած աչքերը ,
և իր տխուր ու վշտագին դէմքը՝ սգոյ
զգեստներէն աւելի կը յայտնէին իր
վիճակը : Եւս առաջնորդը շուտով մը իր
նստելու տեղն ելլելով , օրիորդը հազիւ
կրցաւ գլխով բարև մը տալ ու առնել
իր ճանապարհորդ ընկերներէն : Ելլի-
կը , որ իր հասակէն աւելի ծանրաբա-

րոյ էր , երբոր մինակ մնաց այս հրա-
կէզ ճամբուն վրայ և տեսաւ ամենուն
աչքը իրեն վրայ ուղղուած ապուշ և
կասկածոտ հետաքրքրութեամբ մը ,
մանաւանդ որ ամենէին ճանչէր մը
չունէր այն գեղին մէջ , գնաց նստաւ
քարերու դէզի մը վրայ , և սրտին տազ-
նապէն ձեռուրներովն երեսը գոցած
սկսաւ լալ : Գեղացիք նոյնպէս առջի
կերպով կը նայէին իրեն , առանց խօսք
մը արտաբերելու և առանց տեղերնէն
շարժելու : Եւս բաղդաբար այս գե-
ղացոց խումբին մէջ քանի մը կանայք
կային , և անոնց մէջ ալ մայր մը՝ որ
գրկին մէջ նորածին տղայ մը կ'որորէր :
Ստեցաւ ասիկայ տառապեալ օրիոր-
դին , և քանի մը վայրկեան կարեկցու-
թեամբ մը անոր վրայ սեւեւելով աչուը
նէրը տարակուսած կեցաւ . որովհետեւ
թէպէտ ամենայն կերպով կ'երևար
վրան երեսէ ձգուած ըլլալն ու գրեթէ
աղքատութիւն ալ , բայց այնպիսի վե-
հուած մը կը փայլէր անոր անձին վրայ՝
որ մեծարանաց արժանի կ'ընէր զին-
քը : 'Նեղձ օրիորդ , ըսաւ վերջապէս
կինը , որովհետեւ այս հասակին մինա-
կուկ ճանապարհորդութեան ելած կը
տեսնեմ զքեզ , ըսել է որ անշուշտ
մայրդ վախճաններ է : — Եւս , մայրս
կորսնցուցի , պատասխանեց օրիորդը
քաղցր ձայնիւ , քիչ մը օտարականի
հնչմամբ արտաբերելով խօսքերը : Եւ-
դուկ ինծի . ամէն բան կորսնցուցի , ա-
մէն բան , ինչուան այն կտոր մը հողն
ալ՝ ուր ծներ եմ և ուր կը հանգչին այն
ոսկերքն որ ինծի սիրելի են : Եւս ինչ
ունիմ երկրիս վրայ , աւելցուց ըսելու՝
տրտմութեամբ գլուխը շարժելով : —
Սիրեցեալ օրիորդ , Եստուած գթայ
քու վշտացդ վրայ : Եստակցութեան
կերպէզ կ'իմանամ որ մեր երկրէն չես .
չատ հեռուներէն արդեօք կու գաս :
— Ո՛հ , այո , հեռուէն , շատ հեռուէն .
քանի անգամ յուսահատեցայ որ ալ
հասնելիք չունիմ : — Ո՛ր կ'երթաս :
— Ո՛ր որ մայրս մեռնէն առաջ յան-
ձնեց որ երթամ : Երբոր ճամբայ ե-
լայ , գիտեի թէ 'Նէօվի-լէ-Պուա հաս-

ներու որ ըլլամ, դիւրաւ Ս ալլըրաւէրի
ճամբան կը գտնեմ: — Ս ալլըրաւէր
կ'երթաս: — Բ, յո: — Բ ղեակը: —
Հրամբես: — Ճամբադ երկնցուցեր
ես. կառաց առաջնորդը պէտք էր ըզ-
քեզ մերձաւոր քաղաքը ձգած ըլլար:
Ինչ և իցէ փոյթ չէ, իրեք փարսախ
միայն ճամբայ ընելիք ունիս, և թէ որ
անտառներէն երթաս՝ ամբողջ ժամ
մը կը վաստակիս: Թիւ որ թոյլ կու
տաս, քեռորդիս Բիէնոյ կը տանի ըզ-
քեզ հոն. բայց տաքութիւնը կարգէ
դուրս է, և անտարակոյս եմ, սիրուն
աղջիկս, որ բոլոր այսօրս ինչուան հի-
մա բերանդ բան մը դրած չես: Բիւր
մեր տնակը. մեր կովերուն կաթին հա-
մը կ'առնես, և իրիկուան զովութեանը
կը սպասես ճամբայ ելլելու համար:
— Ըստ շնորհակալ եմ սրտիդ ազ-
նուութեանը. բայց բանի մը պէտք չու-
նիմ: Բուզեմ հիմա մէկէն ճամբայ ել-
լել, և թէ որ Ս. Բիէնոյ ուզենայ հա-
ճոյք մը ընել ինծի . . . : — Բիէնոյ,
հոս եկուր, , , , պուռաց կինը:

Բ, յնպիսի հրամայական ձայն մըն էր
ասիկայ, որ կրկնել հարկ չէր. մէկէն
բազմութեան մէջէն կրակութեց երի-
տասարդ մը դուրս ցատքեց և խեղճ
կերպով մը առաջ կու գար ոչ ինչ ընդ-
հատ այն շունէն՝ որ գիտէ թէ տիրոջը
զինքը կանչելն ծեծելու համար է միայն:
Բիէնոյ առաւօտունէ սկսեալ ուրա-
խութիւն կը սպասէր երեկոյեան ժամեր
գութեան լմննալու ժամանակին՝ որ
եկեղեցւոյն հրապարակին վրայ ուրիշ-
ներուն հետ մէկտեղ խաղայ. անոր հա-
մար այնչափ չախորժեցաւ իր մօրաքրոջն
ըրած առաջարկութիւնը: Բայց մօրա-
քոյրն անանկ կերպով մը կրկնեց նոյն
պատուէրը, որ երիտասարդը խոհեմու-
թիւն սեպեց հնազանդիլ: Բինն ա-
ռաւ օտարական օրիորդէն պզտի ծրարն
ու Բիէնոյի տուաւ որ թեկն տակն
առնէ. ետքը մշտելով մը զանիկայ՝ ը-
սաւ. “ Բնտառներէն գնա, և մասնա-
ւորապէս նայէ որ շատ շուտ չքայլընես
այս մատաղ օրիորդը, որ ոչ քու ոտուը-
ներդ և ոչ քու սրունքներդ ունի, , , :

Բիէնոյ տհաճ կերպարանքով մը ճամ-
բայ ելաւ. մինչդեռ ‘Բ, օլի-լէ-Ս ուայի
բոլոր բնակիչքը, որոնց ասլութիւնն
սկսեր էր անցնիլ, կերպ կերպ մեկնու-
թիւններ կու տային այս նշանաւոր օ-
րուան մէջ հանդիպած գործողութիւն
ներուն:

Երբեմն թէ այս գեղին ‘Բ, օլի-լէ-
Պո- (անտառք) անունը հակառակ
իմաստով դրուած է վրան. որովհետեւ
կնճնիներու, կաղամախներու կամբար
տիներու փունջ մըն ալ չունի հիւսի-
սային հովէն կամ ցորեկուան տաքու-
թեանէն պատսպարուելու համար: Ի՞նչ
ընկալքը մերկ են և տափարակ ծո-
վուն ափանցը պէս, և մերձակայ տե-
ղուանքը՝ ինչուան կէս փարսախի եր-
կայնութեամբ շառաւիղ ձգելով, մէկ
կաղնիի ծառի մը շուքը չես վայլեր:

Սակայն քանի որ օրիորդն ու իր ա-
ռաջնորդը փոշելից ճամբէն կը հեռա-
նային և դէպ 'ի ներս խորը կը մտնային,
բնութեան տեսարանը անզգալի եղա-
նակաւ մը աւելի զուարթ և աւելի կեն-
դանի կերպարանք մը կ'առնուր: Երկու
ժամ քալելէ ետքը, տեսան հորիզոնին
վրայ Ս ալլըրաւէրի անտառներուն շար-
ժիլը: Բիէնոյ իր մօրաքրոջն ըսածին
մտիկ չընելով՝ շուտ շուտ կը քալէր,
առանց փոյթ ընելու աղջկան վրայ.
յուսալով որ խաղին ժամանակին կրնայ
դառնալ հասնիլ, ոտուրները կը թռու-
չէին: Թիւպէտ Ս ազդաղինէի քալուած-
քը արագ էր, երբեմն երբեմն խեղճը
կ'աղաչէր Բիէնոյի որ գթար վրան.
բայց անզգամը չսեւել կը զարնէր և ա-
ռանց կարեկցութեան կը շարունակէր
իր ճամբան: Սուրհանգակի ընթաց-
քով երթալով ալ հանդերձ, տխուր աչ-
քով մը կը նայէր ծառոց ստուերներուն,
զորոնք արեգակը յանչափս կ'երկնցընէր
մարգագետնոց խոտերուն վրայ. սիրտը
դառնութեամբ լցուած՝ կը տեսնար որ
եթէ ինչուան Ս ալլըրաւէր երթալու
ըլլար, իր կիրակի՝ օրուան ընելու զը-
ւարձութիւնն յօգս պիտի ցնդէր: Բն-
տառին ծայրն որ հասան, ստատանայա-
կան մտածութիւն մը այս երիտասարդ

հովուին միտքն ինկաւ : Այլ թեւին տա-
կը բռնած ծրարը վար առնելով ու խո-
տին վրայ դնելով, «ՄՏԱԼԱՍԻԿ ԵԿԱՆՔ,
ըսաւ աղջրկան կտրուկ կերպով մը .
բռնէ գնա այս ծառազարդ ճամբան և
շիտակ դղեակը կը հասնիս . քառորդէ
մը դուռը երեսիդ առջև կ'ելլէ » :

Այս ըսաւ ու կը պատրաստուէր եր-
թալու . բայց դիմացէն ձև մը տեսնե-
լով՝ կեցաւ : () Ըրիորդը գօտւոյն տակէն
հանեց փոքրիկ քսակ մը , որ շատ ծանր
չէր երևար , և արծաթէ պզտի դրամ
մը տուաւ Ռիէնոյի ազնուական կեր-
պով մը , շնորհակալ ըլլալով քաջած
աշխատութեանը վրայ : Այսպիսի ա-
ռատաձեռնութիւն մը տեսնելով Ռիէ-
նոյ՝ որուն չէր յուսար , շփոթեցաւ այ-
լայլեցաւ : Տարակուսած մնաց քիչ մը
ատեն . և թերևս իր խղճմտանաց ձայ-
նին հետևելու վրայ էր , երբոր տե-
սաւ հեռուէն դաշտին մէջ Վեօվի-լէ-
Պուայի զանգակատունը , որ կը նմա-
նէր ծովափանց վրայ ինկած նաւու կայ-
մի մը : Այլ սրտին մէջ եղած բորբոքը
առարկաները մօտեցնելով իրեն , կար-
ծեց որ կը տեսնայ , մանաւանդ թէ ը-
սենք տեսաւ եկեղեցւոյն հրապարակին
վրայ վեց ջուխտ դատարկասունք որ իր
սիրած խաղերը կը խաղային : Անկէ
ետքը չկրցաւ ինքզինքը բռնել , առաւ
սծակը գրպանը դրաւ և անանկ արա-
գաքայլ փախաւ , որ կարծես թէ սա-
տանան ետևէն ինկեր կը հալածէր
զինքը :

Առաջարկ ճամբուն տակն որ մը-
տաւ օրիորդը , այնպիսի հանգստութի
մը զգաց ներսը՝ ինչ որ կը զգայ մէկը
տաք ջրոյ բաղնիքէ մը ելլելով՝ պաղ
ջրոյ մէջ մտած ատենը : Այր առաջին
շարժումներն եղաւ գոհանալ զՎստուծոյ
որ իրեն օգնական և պաշտպան եղեր
էր այն երկայն ճամբորդութեան մէջ՝
զոր հիմա լընցուցեր էր , և աղաչել
զինքը՝ որ հիւրասիրութիւն գտնայ այն
դուռը , զոր կ'երթար զարնելու : Այլ
որովհետև միտքը դրած էր որ դղեակն
ամենամօտ էր , կազմի ծառի մը տակ
նստեցաւ և անտառին գեղեցկութիւն

ներսն զբաղեցաւ մէկէն միտքը . որով-
հետև , ո՛ր ներողամիտ և ազնիւ բնու-
թիւն , դու ամէն հասակի բարեկամն
ես . դու կը մխիթարես ծերերը . նոյն
խկ տղայք ալ , երբոր դու ծիծաղ երե-
սով կը նայիս իրենց , կը մոռնան որ մայ-
րերնին կորսնցուցեր են : Այր չորս կողմն
եղած առարկաներուն վրայ կը նկատէր
չափակցութիւն , կենդանութիւն և ա-
նուշահոտ բուրմունք : Տեսնելով ա-
րևուն առ ՚ի շեղ ճառագայթներն որ
տերևներուն մէջէն անցնելով կու գային
իր ոտիցն առջև կը շիջանէին , յիշեց որ
իրիկունը կը մօտենար : Ստիքի վրայ ե-
լաւ և սկսաւ ծառազարդ ճամբուն մէջ
առաջ երթալ , վայրկենէ վայրկեան յու-
սալով որ դղեկին ճակասն ու աշտարա-
կիկներն երևան իր աչքին : Այց փո-
խանակ այն ճամբուն ծայրը դղեակը
գտնալու՝ ինչպէս որ ըսեր էր Ռիէնոյ ,
ուրիշ խոտորնակ ծառազարդ ճամբայ
մը դիմացն ելաւ : Ուշադրութեամբ
մտիկ դրաւ որ մերձաւոր բնակութեան
մը աղաղակ կը լսէ արդեօք . սակայն
ուրիշ ձայն չսեց՝ բայց եթէ այն շնջիւնն
որ երեկոյեան ժամանակ կը լսուի ան-
տառներու խորերը : Արձր տեղ մը ե-
լաւ նայելու , և ուրիշ բան չտեսաւ իր
չորս կողմը՝ բայց եթէ կանաչութեան
ընդարձակ ուկիանոս մը : Վեռ խել մը
ատեն ալ քալեց՝ ինքզինքը Վստուծոյ
յանձնելով . բայց վերջապէս սաստիկ
յոգնելով՝ երբոր ուզեց ետ դառնալ ,
չկրցաւ գտնալ այն ճամբաներն ուսկից
անցեր էր : () Էպէտ և արևը հորիզո-
նէն դեռ չէր քաշուած , անտառը ըս-
տուերաւ և մթութեամբ կը լեցուէր :
() Ուշուները դադրեր էին երգերէ , գի-
շերային թիթեռնիկները իրենց բամ-
բակային թևերով օդը կը հնչեցնէին ,
և ծովարծուեաց անախորժ ձայները կը
սկսէին ականջի գալ : Ամէն ժամերէ
աւելի այս ժամուն է որ վճատութիւ-
նը , տխրութիւնն և միայնութիւնը ա-
մենամեծ ծանրութեամբ մը կը նստին
թշուառներու հոգւոյն վրայ ու կը ճրմ-
լեն զայն : Այլ կողմանէ յուսահատած ,
միւս կողմանէ վրան կարողութիւն մնա-

ցած չըլլալով, խեղճ աղջիկը ինկաւ տա-
րածուեցաւ խոտին վրայ և արցունքնե-
րը նորէն սկսան վազել: Իր յարդէ գըլխ-
արկին սև ժապաւէնները քակած ըլ-
լալով, լացած ատենը անհանդարտ զե-
փիւռն իր խարտեաշ մնալերուն հետ կը
խաղար, զորոնք յոսկի կը ներկէր վեր-
ջին ճառագայթ մը:

Վանի մը վայրկեան ասանկ յուսա-
հատութեան մէջ ընկղմած կենալէն
ետքը, յանկարծակի աղուոր ձի մը տե-
սաւ որ քանի մը քայլ հեռու անշարժ
կեցեր էր, և որուն գալու ձայնն ինքը
չէր լսած. ձիուն վրայ հեծեր էր երի-
տասարդ մը, և անանկ զարմանքով կը
նայէր աղջկան վրայ, որ կ'իմացուէր
թէ այսպիսի դիպուածի չէր հանդի-
պած ուրիշ անգամ, մանաւանդ այն ժա-
մուն և այնպիսի տեղ: () րիորդը ոտ-
քի վրայ ելաւ, և օտարականին դէմքին
վրայ նկարուած տեսնելով բարեսրտու-
թիւն մը, «Պարոն, ըսաւ անոր, ի՞նչ
տուած է որ զքեզ ինծի օգնութեան
կը խրկէ: Ի՞նչ որ դու տեղացի ես,
յայտնի կը տեսնաս որ ես օտարական
մըն եմ. երկու ժամէ աւելի է որ այս
անտառին մէջ մոլորական կը թափա-
ռիմ, ոչ կրնամ ասկէջ դուրս ելլալ և
ոչ ալ գիտեմ թէ ուր կ'երթամ. կ'ա-
ղաչեմ սորվեցընէիր ինծի իմ երթալու
ճամբաս: — Ետ սիրով, պատասխա-
նեց երիտասարդն անոյշ ձայնով մը.
բայց ուր կ'ուզես երթալ: — Ի՞նչ աղբա-
վէր: — Ղալէմկը: — Ի՞նչ, ի՞նչ աղբա-
վէրի դղեակը: — Ես ալ հոն կ'երթամ.
և թէ որ կ'ուզես՝ ես կ'ընկերեմ քեզի
ինչուան հոն »:

Եւ առանց պատասխանի սպասելու՝
ձիէն վար ցատքեց: Ի՞նչ երիտասար-
դին վրայ կենաց գարնան բոլոր պայծա-
ռութիւնը կը նշուէր, փափուկ շէնք
մըն էր, վայելուչ, և քաղցրահայեաց՝
միանգամայն խրոխտ աչքեր ունէր.
բայց ամէն բանէ աւելի՝ անբացատրելի
շնորհք մը կար վրան: Ի՞նչ աղբերը սև սա-
թի պէս փայլուն էին, և ծամելեաց
վրայ առանց ձեռաց արուեստի կը խո-
պուէին: Եւ առջին լոգիկ մը կը ծած-

կէր իր երկայն ու ճկուն հասակը. սպի-
տակ լայն տափատ մը ինչուան կօշիկ-
ները կը համներ, որոնց գարշապարքը
պողպատով զինուած էին: Ի՞նչ սպէս
պարզութիւն և միանգամայն գեղեց-
կութիւն խառն էին իրեն վրայ: —
« Ի՞նչ կայ քուկդ է, ազնիւ օրիորդ,
հարցուց երիտասարդը՝ ձեռքի խարա-
զանին ծայրովը ցուցնելով գետնին վը-
րայ եղած խեղճ ծրարը: — Ի՞նչ, պա-
րոն, իմ բոլոր ունեցածս անիկայ է », -
պատասխանեց աղջիկը տխուր ժպի-
տով մը:

Երիտասարդն առաւ ծրարը և ամուր
կերպով կապեց ձիուն թամբին վրայ.
ետքը սկսան դէպ 'ի դղեակն առաջ եր-
թալ, և իրենց կը հետևէր գեղեցիկ ու
հլու կենդանին, որ աջնային թարմ
խոտերուն համը կը նայէր: — « Ի՞նչ
ընմն, կ'ըսէր երիտասարդը, երբոր քե-
զի հանդիպեցայ՝ կորսուէր մոլորէր էիր,
ու չէիր գիտեր ինչ ընելիքդ: Ետ
ուրախ եմ որ դիպուածով այս կողմէն
եկայ. ապա թէ ոչ՝ հաւանականաբար
այս գիշեր աստեղաց լուսոյն տակ պիտի
պառկէիր՝ անտառներու մամուռին վը-
րայ: — Ի՞նչ ասուէր էի անիկայ », - Եւ
հոս պատմեց օրիորդը թէ ինչպէս խա-
բեր էր զինքը Իփեռոյ: — « Իփեռոյ
ըսածդ անգգամին մեծն է, և երկու
ականջն ալ կտրուելու արժանաւոր է:
Ղալ Եւ աղբրավէր կ'երթաս՝ անանկ չէ-
ուրեմն անշուշտ ասպետը կը ճանչնաս,
կամ գոնէ դղեկին մարդիկներէն մէկը:
— Ի՞նչ զոք կը ճանչնամ: — Իրան կ'ը-
սես: — Ի՞նչ, բացարձակապէս մարդ
չեմ ճանչնար հոն. բայց դու, պարոն,
կը ճանչնաս արդեօք ասպետը: — Ի՞նչ
ըսել է. հին բարեկամ ենք իրարու:
— Ի՞նչ են թէ աղէկ մարդ մըն է, ա-
ռատաձեռն ու գթած: — Ի՞նչ, շատ
գթած է, պատասխանեց երիտասար-
դը՝ կարծելով թէ աղջիկն իր թշուա-
ռութեանը օգնութիւն խնդրելու հա-
մար կ'երթար. բայց ետքը աչքովը շու-
տով մը կշռելով զօրիորդը, մերժեց
մտքէն այս կարծիքը, և յայտնի իմա-
ցաւ որ սովորական ողորմութիւն խըն-

գրողներէն մէկը չէր անիկայ : — Բնիկ օրիորդ , յաւել ըսելու ծանրութիւն , կ'ըսեմ քեզի որ ասպետին սրտին պէս լաւ ու ազնուական սիրտ աշխարհիս մէջ չկրնար գտնուիլ : — Եւ գիտէի թէ անանկ է , ամենեւին տարակոյս չունէի . բայց ինծի շատ քաղցր է այս վայրկեանիս նոյն բանը նորէն ըսելը : Իսկ պզտիկ Սաւրիտիոսն ալ կը ճանչնամ անշուշտ : — Որն է այս պզտիկ Սաւրիտիոսը : — Բնիկ տղան : — Հա , իմացայ իմացայ , աղաղակեց երիտասարդը ծիծաղելով : Եւ , կը ճանչնամ պզտիկ Սաւրիտիոսը : — Յոյս կու տայ արդեօք անիկայ որ օր մը իր հօրը պէս աղէկ ու առատաձեռն մարդ ըլլայ : — Բնիկ տարակոյս կայ . բոլոր այս կողմի մարդիկները աղէկ տղայ մը կը սեպեն զինքը : Եւ իրեն վրայ չար չեմ կրնար խօսիլ : — Եւ զգամ որ եղբօր պէս պիտի սիրեմ զինքը : — Եւ ալ կրնամ ապահովեմ զքեզ որ նաև իրեն մեծ ախորժ պիտի պատճառէ զքեզ տեսնելը , :

Եւ յսպէս խօսելու ատենը՝ բացավայրէ մը անցան , և պարտիզի մը պատին ետեւ՝ որուն վանդակապատ դուռը անտառին վրայ կը նայէր , երեքու աղուոր զղեակ մը՝ որուն բոլոր պատուհանները կ'այրէին արեւմտից ճառագայթներէն :

ԲՆԱԿԱՆՔ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐԱԼՈՒՐՔ

Իսկ ամենուս մտացը մէջ կենդանի է անցեալ տարուան գեղեցիկ գիսաւորին յիշատակը , որ առաջին անգամ երկնից վերջին սահմաններէն եկաւ այցելու մեր արեգակնային գրութեանը , և շաբաթներով երկրաբնակացս աչքն ու զարմանքն իրեն ձգեց . որուն տտան երկայնութիւնը 20 միլիոն միլիոն ակաւի էր , և կրնար քանի մը հազար անգամ երկրիս բոլորը պատել : Եւ արդեօք որչափ

մարդկանց սիրտը վախ ձգեց , և նորոգեց հազիւ մարած ահն ու դողը , թէ ինքն ըլլայ այն չարագուշակ և կործանիչ գիսաւորը , որ 1857 թուին ընթացիցը մէջ կը սպասուէր , և անվրէպ երկրիս պիտի զարնուէր :

Բայց փառք Բստուծոյ . 1858 տարին ալ անշուստ սահեցաւ ինկաւ յաւիտենականութեան անդունդը , և գիսաւորն անցեալ հոկտեմբերի սկիզբներն երկրիս ամենամօտ գալով , այսինքն իբր 42 միլիոն միլիոն , և առանց զարնուելու՝ իր հրաժեշտի վերջին ողջոյնը տուաւ ու հեռացաւ մեզմէ անդառնալի և մըտաւ տիեզերաց անձայրութեանը մէջ , գուցէ լուր տանելու ուրիշ զօրաւորագոյն արեւներու թէ ինչպէս մեր դրից մեծ ու պզտիկ մարմիններն անդադար կը բոլորեն իրենց յաւիտենական պարն արեւուն չորս դին :

Իրաւ հիմա ալ վախ չմնաց այսպիսի աշխարհակործան գիսաւորի մը , բայց կարծենք անօգուտ չըլլար խաղաղ սրբտով քննելու թէ ինչ հիման վրայ հաստատուած է տիեզերաց կարգին հաստատութիւնը , ուր երկիրս և ուրիշ շատ մարմիններ , ոմանք մեծ և ոմանք պզտիկ , արագ արագ կը թաւալին դատարկութեան ընդարձակութեւ մէջ : Եւ ինչ վիթխարի զօրութիւններն որ զանոնք կը ձգեն կը տանին խուճապաւ , և անոնց կործանումն սպառնալ կը թուին , անոնք են մանաւանդ պահպանող զօրութիւնները , և որչափ աւելի մեծ են՝ այնչափ աւելի կը պահպանեն տիեզերաց կարգը : Եւ ասոնցմէ վախցուած վերահաս վտանգին մեծութիւնը ապահովութեան գրաւական մըն է միանգամայն : Հիները կը կարծէին թէ տիեզերաց կայունութիւնն յանձնուած ըլլայ նիւթական նեցուկներու , լիսեւններու , երկաթի առանցքներու , և բիւրեղեայ խիստ կամարներու . իսկ արդեացս գիտութիւնն ընդհակառակն տիեզերացս պահպանիչ կը ճանչնայ նիւթոյ զօրութիւններն ու անգործութիւնը :